

OPGELET LEZERS!
DIT STUK IS NIET VOOR DOETJES ... BE PREPARED!!

mensen kunnen de wereld veranderen

INTERVIEW MET DIRK BARREZ, JOURNALIST

Iedereen heeft zowat zijn eigen mening over ontwikkelingssamenwerking ... Om ons hoofd helder te houden, trokken we naar een specialist: Dirk Barrez.

Iedereen heeft de mond vol over globalisering. Heeft dat ook een invloed op Kinderrechten?

In zijn meest eenvoudige omschrijving is globalisering het feit dat de meeste landen en samenlevingen veel meer met elkaar te maken hebben dan vroeger. Vooral de economieën van de wereld zijn veel met elkaar verweven geraakt en dat heeft zijn gevolgen voor culturen, voor de sociale relaties, voor werk en voor de rechten van de mens.

Dat werkt ook in op kinderen. Als je naar de situatie van kinderen in arme landen kijkt, zie je dat die voor een groot stuk samenhangt met het inkomen van hun

Dirk Barrez kwam op mij over als een rustig, zelfverzekerd persoon. Hij heeft veel kennis en die kennis kan hij op een duidelijke en overtuigende manier overbrengen.

Zijn kennis plaatst hij in een groter geheel (oorzaak/gevolg), waardoor verschillende stukjes van de puzzel in elkaar vallen. Daarnaast viel het op dat hij heel realistisch is en toch zeer optimistisch blijft.

Marijke, 17 jaar

ouders. Want dat inkomen maakt het mogelijk om het recht op onderwijs, ziekenzorg, enzovoort te verzekeren. Nu is het zo dat globalisering heel sterk inwerkt op arme landen, zodat het inkomen van heel veel mensen er zwaar op achteruit gaat. En dat heeft dan natuurlijk gevolgen voor de kinderen van die mensen. Heel concreet: in Afrika bijvoorbeeld, en in vele arme landen, zijn de meeste mensen actief in de landbouw. Daar halen ze hun inkomen uit. In de wereld is

Ik vond Dirk Barrez heel indrukwekkend. Al die kennis die hij op een niet al te moeilijke manier kon overbrengen ... Hij is een sympathieke man, die zijn verhelderende visie over globalisatie wil delen met iedereen. Iedereen zou zijn mening over globalisatie moeten horen.

Griet, 18 jaar

de landbouw en de voedselproductie meer en meer afhankelijk van hoe de wereldmarkt werkt. Dat is globalisering. De prijs van graan, het meest gebruikte voedsel overal ter wereld, wordt bepaald op de wereldmarkt in Chicago, voor alle boeren van de wereld. In de arme landen zijn de meeste mensen boeren en boerinnen. De prijs van graan is de laatste decennia altijd maar achteruit gegaan. (De laatste jaren stijgt hij wel weer door de vraag naar 'energiegewassen', maar ook dat is geen zegen voor de arme boeren.) Dat betekent dus dat het inkomen van die mensen achteruit gaat. Dat geldt ook voor de boeren die katoen telen, of aardnoten. Heel veel producten op de wereldmarkt dalen in prijs. Als het inkomen van al die mensen daalt, dalen ook de mogelijkheden om hun kinderen naar school te sturen, om ze aan goed onderwijs te helpen, om hun schoolgeld of uniform te betalen, om met hun kinderen naar de dokter te gaan. En dus zijn de gevolgen heel duidelijk voelbaar bij de kinderen. Zelfs voor hun eerste recht, het recht op leven. De kindersterftecijfers zijn immers het hoogst daar waar de armoede het grootst is. Toen

wij in Senegal filmden bijvoorbeeld, kreeg je voortdurend te horen hoeveel kinderen elke vrouw al verloren had. Dat waren er vaak twee of drie. Dan had zo'n vrouw bijvoorbeeld zes kinderen, maar daarvan waren er al drie gestorven.

We lazen ergens dat jij als oplossing voorstelt 'een mondiaal basisinkomen'. Hoe kan zo iets praktisch worden gerealiseerd?

Dat idee gaat net als de Kinderrechten uit van een 'rechtenbenadering'. In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die bijna 60 jaar bestaat, vind je dit terug: 'Elke mens heeft recht op voldoende inkomen om op een menselijke wijze te kunnen leven.' Mensen die werken als boer moeten dus voor hun producten een prijs krijgen die hoog genoeg is om een inkomen te hebben waarvan ze kunnen leven. In de meer welvarende landen zijn wij ertoe overgegaan om mensen die werkloos of gehandicapt zijn of om een andere reden niet zelf in hun levensonderhoud kunnen voorzien, een vervangingsinkomen te geven. Zo zit ons sociaal zekerheidssysteem in elkaar. Via onze belastingen mobiliseren wij middelen om de rechten te garanderen van iedereen. In dat systeem heeft iedereen recht op een vervangingsinkomen. Onze aanpak voor landen buiten Europa is echter heel anders. Dan stappen we af van deze structurele benadering en beginnen we met hulp geven. In plaats van ook dan te zeggen: die mensen hebben recht op een rechtvaardig inkomen. Als we er niet in slagen via een voldoende hoge prijs voor wat ze produceren, of via het verschaffen van genoeg werk, dan moeten we misschien gewoon een basisinkomen garanderen voor iedereen. Een inkomen dat hoog genoeg is om de basisbehoeften van de mens te vervullen. Hoe hoog dat inkomen precies moet zijn, daarover kun je discussiëren. Maar ik denk echt dat wij in onze wereld van vandaag, met zo'n welvarende productie, de mid-

Bob Geldof

'We're looking at the singular condition of poverty. All the other individual problems spring from that condition ... doesn't matter if it's death, aid, trade, AIDS, famine, instability, governance, corruption or war. All of that is poverty. Our problem is that everybody tries to heal each of the individual aspects of poverty, not poverty itself.'

delen kunnen verzamelen om ervoor te zorgen dat niemand honger heeft, dat alle mensen een dak boven hun hoofd hebben, dat ze hun kinderen naar school kunnen sturen en een beroep kunnen doen op gezondheidszorg als dat nodig is. Dat zijn de basisbehoeften waar alle mensen recht op hebben.

Hoe kan je dat realiseren als geboorteregistratie nog niet eens vanzelfsprekend is?

Kijk naar de situatie in ons land: vervangingsinkomens worden georganiseerd door de overheid, die middelen verzamelt en herverdeelt. Zo zou dat ook op wereldvlak moeten gaan. Een mondiale overheid kan middelen verzamelen, bijvoorbeeld via een belasting op vervuilende brandstoffen, op vliegtuigen, op financiële transacties. Die middelen kun je dan toebedelen aan iedereen. Je zou kunnen beginnen met een kwart euro per dag voor iedereen. Dat lijkt heel weinig, maar in heel arme landen is dat vaak een verdubbeling of meer van hun inkomen. Dat zou dan minder dan 2 % van het wereldinkomen zijn dat je moet herverdelen. Als je bedenkt dat in onze lan-

den de herverdeling via de fiscus en de sociale zekerheid tussen de 40 % en 50 % is van het inkomen, dan is 2 % toch echt niet zo veel. Als de wereld globaliseert, meer één wordt, moet er ook werk worden gemaakt van processen die de sociale zekerheid mondialiseren.

Je kan dat inkomen koppelen aan het feit dat hun kinderen naar school gaan en niet ergens uitbestede zijn of als slaafje werken. In Brazilië heb je zo'n systeem van familiegeld aan armere gezinnen dat op die manier wordt verstrekt en je ziet dat daardoor de schoolparticipatie toeneemt. Ik denk dat er op die manier positieve dynamieken zullen ontstaan. Er zal minder druk op de kinderen liggen.

Wat loopt er volgens jou fout in de huidige globalisering?

Voor mij is globalisering geen absolute kwaal. Ik ben niet zonder meer tegen globalisering. Ik denk dat je moet nuanceren. Globalisering is een modewoord voor wat ten gronde het uitdijen is van ons economisch systeem in de wereld. En als je daar een wetenschappelijke naam op wil kleven, zonder ideologisch of politiek te zijn, dan is dat het kapitalisme. En dan stel je vast dat er aan globalisering goede en slechte kanten zitten.

Aan de goede kant zit bijvoorbeeld dat dit systeem in staat is om heel veel welvaart te produceren. De meeste mensen bij ons zijn welvarende mensen, zij plukken de vruchten. Wij zijn ook welvarend omdat we die vruchten, die welvaart, ook collectief aanwenden in goed openbaar vervoer, in goede gezondheidszorg, in goed onderwijs, culturele centra ...

Een ander groot voordeel van dit economisch systeem is dat het in staat is om zeer sterk technologische vernieuwingen, wetenschappelijke uitvindingen om te zetten in alsmear nieuwe producten. Bijvoorbeeld gsm's, internet ... Een stroom van allerlei

dingen waarbij het ene al nuttiger is dan het andere.

Maar er zijn ook minder goede kanten, de deficits.

1. Het sociaal deficit

Er is heel veel welvaart, maar die komt heel ongelijk bij de mensen in de wereld terecht. 1 miljard mensen hebben heel veel welvaart, maar de andere 5 miljard mensen hebben het veel minder goed. Er zijn 3 miljard mensen die minder verdienen dan € 1,5 per dag. Die mensen zijn bijna niet in staat om zich op een gezonde, gevarieerde manier te voeden. En aan hun andere levensbehoeften kunnen ze zeker niet voldoen. Er is dus grote ongelijkheid en die neemt helaas niet af, integendeel. In enkele landen zoals Duitsland blijft het stabiel, maar in de meeste landen, zo'n 200 ongeveer, groeit de ongelijkheid tussen de rijken en de armen. Op wereldschaal kun je kijken naar de 20 % rijksten en de 20 % armsten. Daarvan neem je de verhouding. Als je dat deed in de 18de eeuw, dan waren de rijksten 3 keer rijker dan de armsten. In 1900 waren ze 10 keer rijker, in het jaar 2000 zijn ze 74 keer rijker. De trend is dus heel duidelijk. Het sociale deficit bestaat dus in de grote ongelijkheid binnen landen en binnen de hele wereld.

2. Het ecologisch deficit

Dat krijgt de laatste tijd veel aandacht in de media. De opwarming van de aarde veroorzaakt door een te grote uitstoot van broeikasgassen is een ecologisch deficit omdat wij ons natuurlijk kapitaal, de aarde, zwaar overbelasten en overvragen. Dat blijft niet goed gaan: de welvaartsproductie zal verminde-

ren als we die opwarming laten doorgaan. Nu al zijn er problemen voor eilanden in de Stille Zuidzee die onder water lopen of de Sahelstreek die nog onleefbaarder wordt. Het drama is dat juist de mensen die niets hebben bijgedragen aan de opwarming nu de eerste klappen krijgen. We moeten de gevolgen beseffen op niet zo lange termijn: grote volksverhuizingen in Bangladesh ... Het dramatisch uitroeien van planten- en diersoorten is een ander groot ecologisch probleem. En de overbevissing is nog zo'n voorbeeld van de manier waarop wij onze aarde aantasten: als we voortgaan zoals nu, is er rond 2050 geen vis meer te vinden! De ontbossing is nog zo'n probleem ... We zijn niet goed bezig, maar het is mogelijk om bij te sturen. Dat zie je bijvoorbeeld bij het probleem van het ozongat: door het verbieden van spuitbussen enz. gaat het opnieuw dicht. Ook het probleem van de massale smog in onze steden, dat gaat nu beter. De vervuiling van onze rivieren is gedeeltelijk teruggedrongen. Je kan maatregelen nemen, maar als het over zoiets mondiaals gaat als de opwarming van de aarde, moet je ook mondiale akkoorden maken en dat is niet gemakkelijk.

Zijn de mensen dan een beetje dom?

Individueel niet, maar collectief vaak wel. Mensen moeten eerst met hun hoofd tegen de muur lopen, voordat ze juiste beslissingen nemen. Ze moeten het eerst een beetje voelen. Onze economie zal mondiaal aan banden moeten gelegd worden. Wij moeten de uitstoot van CO₂-gassen bijvoorbeeld reduceren met 90 %. Dat lijkt onhaalbaar, maar er zijn wetenschappers die zeggen dat het kan. Boontjes eten uit onze eigen streek of boontjes uit Kenia, dat maakt ecologisch gezien een enorm verschil. Of vlees eten bijvoorbeeld: dat kost veel meer aan het milieu dan geen vlees eten. Passiefhuizen en -scholen bouwen, die zo goed geïsoleerd en ingeplant zijn dat je geen verwar-

ming nodig hebt. Het gaat al lang niet meer over de Kyoto-normen halen, dat is lang niet voldoende. Er moet een echte ommezwaai in ons denken komen.

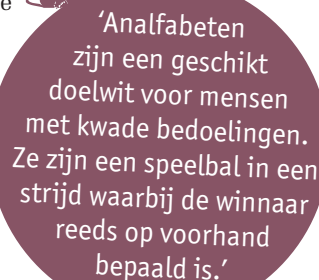
Wat is er nodig om tot die omslag te komen?

Daarvoor heb je heel sterke sociale bewegingen nodig die zich ook politiek vertalen en druk uitoefenen op de politiek en op de economie. Alle voorrechten die wij nu in onze samenleving hebben, zijn zo afgedwongen: het algemeen stemrecht, gelijkheid voor vrouwen, sociale zekerheid voor iedereen ... Allemaal dingen die een goede eeuw geleden ook hier ondenkbaar waren. Als je toen zoiets opperde, werd je voor gek versleten. En toch is het allemaal gerealiseerd omdat wij sterke sociale bewegingen hadden die dat hebben afgedwongen door sociale en politieke strijd. Er is wel één groot verschil: vroeger gebeurde dat allemaal binnen nationale staten waarbinnen de economie ook vooral nationaal was georganiseerd. Nu is de economie vooral mondiaal, en dus zul je om de rechten van mensen te realiseren, ook mondiale hefboomen nodig hebben. Mondiale sociale bewegingen, mondiale politiek. De economie zal mondiaal aan banden moeten gelegd worden om een waardige samenleving te kunnen bouwen en bijvoorbeeld het recht op onderwijs voor iedereen waar te maken. Nu zijn er enkel afdwingbare rechten voor goederen, voor diensten, voor producten, maar niet voor kinderen, voor mensen, voor het milieu. Die rechten bestaan wel, maar ze zijn niet afdwingbaar. In sommige arme landen is de prijs van de geneesmiddelen tegen aids veel te hoog. Omdat er patenten spelen van de farmaceutische bedrijven. Dan moet er bemiddeld kunnen worden tussen de verschillende belangen. Het geld mag niet het enige belang zijn.

En dan is er nog een derde deficit ...

3. Het democratisch deficit

Het probleem is dat de economie globaliseert, maar de politiek en de samenlevingen veel minder. Daarom dreigen wij onze greep op de economie te verliezen. Dus geen afschaffen van of verzet tegen globalisering, maar juist een eis: de politiek en de samenleving moet mee globaliseren om die economie in het gareel te houden. Anders keer je doel en middelen om. Economie is volgens mij een middel om beter te kunnen leven. Maar zoals het nu georganiseerd is, krijgt de economie rechten die de mensen niet hebben. Dat is de omgekeerde wereld.

'Analfabeten zijn een geschikt doelwit voor mensen met kwade bedoelingen. Ze zijn een speelbal in een strijd waarbij de winnaar reeds op voorhand bepaald is.'

Waarom lukt het realiseren van economische belangen zoveel beter dan het realiseren van mensenrechten?

De regels die de rechten over de economie bepalen, zijn afdwingbaar, en de andere niet. Er is wel een Wereldbank, een Wereldhandelsorganisatie: dat zijn de economisch mondiale instrumenten. Er is ook een mondiale sociale organisatie, de Wereldarbeidsorganisatie, die al bestaat sinds 1919, dus langer dan het IMF, en zij hebben al bijna 200 sociale normen uitgevaardigd. Geen kinderarbeid, geen dwangarbeid, een vrije vakbond, geen racisme op de werkvloer. Maar in tegenstelling tot de regels van de Wereldhandelsorganisatie hebben zij niet de mogelijkheid om de landen die er zich niet aan houden, te straffen. Hetzelfde zie je gebeuren op milieuvlak. Er bestaan Kyoto-normen, maar de grootste vervuiler, de VS, zeggen doodleuk dat ze niet meedoen. In de VS heeft het milieu dus geen rechten, terwijl zij voor goederen en diensten

juist veel rechten doen gelden.

Hoe groot schat je de kansen in op het slagen van die sociale beweging?

Het is een beetje zoals met dat glas dat je kunt zien als halfvol of halfleeg. Ik denk liever dat het halfvol is. Mensen zijn vrij en kunnen verantwoordelijkheid nemen om onze samenleving te organiseren. In het verleden hebben wij ongelooflijk veel gerealiseerd. 150 jaar geleden was Vlaanderen een regio waar mensen in zware armoede leefden op de rand van ondervoeding. In ongeveer 70 jaar zijn wij uit die zware armoede gekomen tot een grote rijkdom, met heel veel rechten. Dat zouden we moeten kunnen herhalen in heel veel landen. In Afrika bijvoorbeeld zijn er nu ontzettend veel problemen. Toch zie je ook daar dat er de laatste 20-30 jaar veel meer sociale organisaties en vrouwenbewegingen enz. zijn opgekomen. Het maatschappelijk middenveld, zoals je dat noemt, alles wat zich afspeelt tussen het individu en de staat en wat niet economie is. De mensen die zich organiseren om samen de dingen af te stemmen en te regelen. In West-Afrika zie je bijvoorbeeld dat de boerenbewegingen meer en meer beginnen te wegen op hun regeringen, om een beleid te voeren in hun belang. Zo hebben ze bijvoorbeeld klacht ingediend bij de Wereldhandelsorganisatie tegen de Amerikanen en hun subsidies aan de katoenteelt daar. Overal, ook in Latijns-Amerika zie je boerenbewegingen, arbeidersbewegingen, en dan krijg je toch dat het bewind daarmee moet rekening houden. Zo krijg je correcties. In India is er zo enkele jaren geleden een wet gekomen rond een soort basisinkomen voor landarbeiders. Deze bewegingen vind ik heel hoopvol. De vraag is wel of het allemaal nog op tijd komt. Als mensen of samenlevingen vroeger fouten maakten, was dat relatief minder erg omdat die economie niet belastend was voor de hele aarde. Als sommige landen onzorg-

vuldig omsprongen met hun bossen, betaalden zij daarvoor zelf de prijs. Maar nu zitten wij in een situatie die de aarde niet kan opvangen. Wij hebben de grenzen van de mogelijkheden van de planeet bereikt. Denk maar aan overbevinging, massale ontbossing, CO₂-uitstoot. Je kunt enkel nog tijdig afremmen samen met de hele wereld. Dat is een heel moeilijke opgave. Sommige mensen zien het als een dilemma: ofwel kies je voor de ecologie ofwel voor het sociale. Kiezen voor de ecologie betekent niet genoeg inkomen hebben voor de mensen. Kiezen voor het inkomen van de mensen, betekent de aarde overbelasten. Hoe raak je daaruit? Alleen als je welvaart creëert op een ecologisch verantwoorde manier en ze goed verdeelt. Dat is het grote succesmodel van welvarende samenlevingen: zij slagen erin de welvaart goed te verspreiden. In West-Europa is dat beter geregeld dan in de Verenigde Staten of Groot-Britannië. Zuid-Korea en Taiwan doen het ook beter.

Je moet dus zowel ecologisch verantwoord produceren als goed verdelen en om dat af te dwingen heb je sterke bewegingen nodig. Ik denk dat de milieubewegingen zullen moeten samengaan met de sociale bewegingen, de werknemersbewegingen, en met de boerenbewegingen. Dat is niet vanzelfsprekend, maar eigenlijk zijn hun belangen meer gemeenschappelijk dan ze op het eerste zicht denken. En je ziet dat dat aan het groeien is. De tegenstellingen tussen de boerenbewegingen in Noord en Zuid en West en Oost zijn minimaal. Als je de Wereldhandelsorganisatie bekijkt, dan hebben de boerenbewegingen daar van over de hele wereld, eenzelfde standpunt. Het is niet zo dat de boeren van het Noorden uitgespeeld worden tegen de boeren van het Zuiden want zij zeggen hetzelfde: respecteer de landbouw. De arbeidersbewegingen hebben vorig jaar beslist om mondiaal één vakbond te maken. Honderd jaar lang is dat opgesplitst geweest in verschillende vakbonden. Samen zijn ze beter gewapend tegen die mondiale economie. En de milieubewegingen die zeer sterk zijn in de media, zijn eigenlijk het minst sterk in resultaten. Als we hun prestaties vergelijken met de prestaties van de 'oude bewegingen' zoals ze wel eens genoemd worden (boerenbewegingen en arbeidersbewegingen), dan zijn die eigenlijk veel succesrijker. De uitdaging zal zijn dat de milieubeweging even succesrijk moet zijn, zij zal aansluiting moeten vinden bij die andere bewegingen en samen pleiten voor een goede ecologische

opbouw.

Ik denk dat het kan, we hebben het in het verleden gekund en ik zie geen reden waarom we het in de toekomst niet zouden kunnen. Kijk eens hoever we zijn gekomen in ons eigen land, van welke moeilijke situatie. De meeste landen die nu rijk zijn, zoals Zuid-Korea bijvoorbeeld, dat was armer dan Congo in 1960. Vandaag is dat een land vrijwel zo rijk als Spanje. Het is dus mogelijk om in 40 jaar tijd immens welvarend te worden. Maar je moet goede keuzes maken. En ik denk met de wereld, dat we heel dringend keuzes moeten maken, en ik zie geen reden waarom we het niet zouden kunnen, maar het is niet evident. En het is alleen onder druk van mondiale sociale bewegingen dat men het zal kunnen afdwingen. En reken bij die mondiale sociale bewegingen; boerenbewegingen, arbeidersbewegingen, vrouwenbewegingen, vredesbewegingen ... die eigenlijk allemaal beseffen dat ze te maken hebben met dezelfde deficits die ons die problemen aandoen.

Wat is jouw boodschap concreet naar jongeren toe?

De opvatting of overtuiging dat dingen kunnen veranderen, dat zaken anders kunnen aangepakt worden. Dat je dus niet alleen kan dromen over dingen, maar dat je ook dromen kan realiseren. En dat de wereld eigenlijk alleen maar beter wordt, door dromen te realiseren. Alleen komt dat niet vanzelf. Altijd zijn dromen gerealiseerd omdat mensen zich organiseren om ze waar te maken. Ze vallen niet uit de lucht en je krijgt ze niet alleen gerealiseerd, je realiseert ze samen. Dus kunnen alle jongeren en alle generaties opnieuw dromen van: het kan beter, wat we gekregen hebben van de ouderen is allerminst perfect, en soms is het een zeer slechte erfenis, maar wij kunnen het anders doen. Maar we gaan ons daarvoor moeten inzetten. Wie zegt dat het toch niet beter en anders kan, geeft een bewijs van onmenselijkheid, namelijk

je erbij neer te leggen dat mensen geen minder slechte samenleving zouden kunnen maken. En bijvoorbeeld geen beter werk kunnen maken van de invulling van de Kinderrechten. Als je zegt dat dat niet kan, ben je eigenlijk onmenselijk. Maar je ziet ook veel jongeren die in beweging komen.

Het is wel zo dat de wereld complexer wordt, en het is dus minder gemakkelijk om er greep op te krijgen. Dat is een extra probleem, omdat bijvoorbeeld de media het afgeleerd hebben om de complexiteit uit te leggen. En dat zijn dan de oudere generaties die weigeren uit te leggen hoe de wereld er uitziet. Het is eigenlijk heel vreemd dat de media nu bezig zijn rond de opwarming van de aarde, wat een proces is dat ze kunnen kennen sinds 30 jaar. Ze lopen heel wat achter. Het is erg dat het duurt tot 2006 voor de media er zo uitvoerig mee bezig is. En in dat geval is het zelfs niet eens zo moeilijk, dus dat kan het probleem niet zijn.

Journalisten zijn betaald om te weten te komen wat belangrijk is en om het te vertellen op een verstaanbare manier. En anders moet de samenleving zeggen: journalisten, jullie doen jullie werk niet goed. Dat is ook een manier om in beweging te komen. Maar vaak is het zo dat journalisten geen tijd krijgen om de zaken uit te diepen. Dat is slecht, want dan krijgen onbelangrijke zaken soms voorrang. Dat is gevaarlijk: zo krijgt het economisch belang soms voorrang waar het niet hoort. Dat geldt voor de media, en je kan het bijvoorbeeld ook zien in delen van het onderwijs. Daar waar onderwijs ondergeschikt gemaakt wordt aan de economie, waar de maatstaf is: in welke mate levert men mensen die wij kunnen inpassen in de economie? Dat is niet onbelangrijk natuurlijk, maar mensen zijn meer dan enkel nuttige onderdelen voor de economie. Het is ook een aantasting voor de Kinderrechten: je wordt puur functioneel benaderd, wees gedienschtig in de economie. Dan zit je fout.